

ЕВРОПСКА
КОМИСИЈА

Брисел, 23.10.2024 година
РДП(2024) 244 конечна верзија

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА

Северна Македонија

Во прилог на документот

Одлука за спроведување на Комисијата

за одобрување на Реформските агенди и повеќегодишната програма за работа за одобрување во рамките на Инструментот за реформи и раст за Западен Балкан

{С(2024) 7375 конечна верзија} - {РДП(2024) 241 конечна верзија} - {РДП(2024) 242
конечна верзија} - {РДП(2024) 243 конечна верзија} - {РДП(2024) 245 конечна
верзија}

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА ПЕРСОНАЛОТ НА КОМИСИЈАТА

Во прилог на документот

Одлука за спроведување на Комисијата

за одобрување на Реформските агенди и повеќегодишната програма за работа во рамките на Инструментот за реформи и раст за Западен Балкан

Северна Македонија

Содржина

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ.....	2
Вовед.....	4
Дел 1: Оцена на реформската агенда.....	6
1.1 Процена на релевантноста и кохерентноста на Реформската агенда.....	6
1.1.1 Доследност со целите на средствата за Западен Балкан	6
1.1.2 Релевантност со општата рамка за политики на ЕУ	9
1.1.3 Фундаментални вредности на проширувањето, вклучително и владеењето на правото, борбата против организираниот криминал, основните права и борбата против корупцијата	11
1.1.4 Климатски и еколошки цели и „не правете значителна штета“.....	14
1.1.5 Дигитална трансформација	16
1.1.6 Деловно опкружување и развој на приватниот сектор	17
1.1.7 Образование, обука, вработување и социјални цели и никој нема да биде запоставен	20
1.1.8 Родова еднаквост.....	21
1.1.9 Индикативни инвестиции во рамките на Инвестициската рамка за Западен Балкан	21
1.2 Процена на реформите и инвестициите и поврзаните квалитативни и квантитативни чекори	23
Дел 2: Процена на хоризонталните аспекти	29
2.1 Комплементарност со ИПА III.....	29
2.2 Следење, известување и оцена	30
2.3 Системи за контрола и ревизија	31
2.4 Процес на консултации	34
2.5 План за комуникација и видливост	34

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Со стапувањето на сила на Регулативата (ЕУ) 2024/1449 на 25 мај 2024 година, сега е воспоставена правната основа на Инструментот за реформи и раст за Западен Балкан. Спроведувањето на Инструментот започна брзо, со подготовка и доставување на Реформските агенди од корисниците, што следеше интензивен процес на подготовка, потврден и со опсежни консултации на национално ниво.

Реформските агенди се камен-темелник на Инструментот: тие поставуваат амбициозен модел за раст фокусирајќи се на неопходните социо-економски реформи заедно со фундаменталните реформи, вклучително и владеењето на правото и насочените инвестиции. Тие, исто така, го претставуваат механизмот преку кој се одлучува за плаќањата, со што нудат и алатка за мониторинг и ефективен инструмент за политички дијалог меѓу Северна Македонија и Комисијата.

Овој работен документ на персоналот ја претставува оцената на Комисијата за Реформската агенда поднесена од Владата на Северна Македонија, извршена во согласност со член 14 од Регулативата, и со посебно внимание на елементите сумирани подолу.

Реформската агенда на Северна Македонија е конзистентна со општите цели и предуслови на Регулативата, како и во согласност со нејзините специфични цели. Таа е дизајнирана да го поддржи процесот на проширување преку забрзување на усогласувањето со вредностите, законите, правилата, стандардите, политиките и практиките на Унијата („правото на ЕУ“) преку реформи во рамките на нејзиното идно членство во Унијата. Тоа треба да ја забрза економската интеграција и да ја поттикне прогресивната интеграција во Унијата, а особено социо-економската конвергенција со ЕУ и единствениот пазар на ЕУ. Во однос на предусловите, Северна Македонија има повеќепартиски парламентарен систем, кој одржува слободни и фер избори, а реформите предвидени во Реформската агенда ќе придонесат за зајакнување на независноста на нејзиното правосудство, како и владеењето на правото, а со тоа дополнително гарантирање на почитување на сите обврски за човековите права, вклучително и правата на лицата кои припаѓаат на малцинствата.

Реформската агенда на Северна Македонија е исто така конзистентна со рамката на политиката на ЕУ, поради нејзиниот силен фокус на фундаменталните вредности на проширувањето, вклучително и владеењето на правото, антикорупцијата, борбата против организираниот криминал и фундаменталните права. Таа, исто така, треба силно да придонесе Северна Македонија да ги исполни критериумите за пристап, бидејќи ќе ја зголеми стабилноста на институциите кои гарантираат демократија, независно правосудство, почитување на владеењето на правото и фундаменталните права. Таа, исто така, ќе ја зајакне нејзината функционална пазарна економија и нејзината способност да

се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во ЕУ. Таа, исто така, ќе ја подобри способноста на Северна Македонија да ги преземе обврските од членството и ќе го зголеми нејзиниот капацитет за ефективно спроведување на правилата, стандардите и политиките на правото на ЕУ.

И покрај трансформативниот потенцијал на Реформската агенда, важно е рамката на политиките и механизмот за финансирање базиран на резултати од Инструментот да не се толкуваат како сеопфатен одговор на барањата од процесот на пристапување. Инструментот нема ниту финансиски потпора ниту опсег на политика неопходен за да се одговори на секоја обврска што произлегува од процесот на пристапување. Рамката за преговори и другите нефинансиски и финансиски инструменти распоредени од Комисијата за да ја придружуваат Северна Македонија кон членството остануваат валидни и комплементарни на Инструментот.

Реформската агенда е комплементарна со ИПА III во однос на нејзиниот фокус на фундаменталните вредности, како и на реформите во јавната администрација, енергијата, човечкиот капитал, развојот на приватниот сектор, за активностите програмирани во периодот 2021-2024 година и неколку инвестиции во рамките на Инвестициската рамка за Западен Балкан (ИРЗБ) (WIBF), предводници на Европската инвестициска програма (ЕИП) особено во однос на транспортот, како што се работата на коридорот X и коридорот VIII.

Иако овој работен документ на персоналот прави формална оценка на реформите, чекорите и поврзаната временска рамка предложени во Реформската агенда, тој не претставува поддршка на каква било еднострана изјава содржана во наративниот дел од документот подготвен и поднесен од корисникот од Западен Балкан.

Како заклучок, Комисијата оцени дека Реформската агенда поднесена од Северна Македонија е релевантна, сеопфатна и соодветна за исполнување на целите на Инструментот.

Вовед

Недоволната социо-економска конвергенција меѓу Западен Балкан и ЕУ е долгогодишно прашање, влошено од економското влијание на неиспровоцираната и неоправдана агресивна војна на Русија против Украина и пред тоа со пандемијата предизвикана од КОВИД-19. Нивото на економска конвергенција на Западен Балкан во однос на БДП по глава на жител во стандардите за куповна моќ е помеѓу 30 % и 50 % од просекот на ЕУ и не напредува доволно брзо. Од суштинско значење за Западен Балкан, за Европската Унија и за процесот на пристапување е оваа стапка на конвергенција да се забрза, бидејќи повисокото ниво на конвергенција во голема мера ќе ја олесни интеграцијата на Западен Балкан во ЕУ.

За да се намали таа разлика, Комисијата во својата Комуникација од 8 ноември 2023 година, под наслов „Нов план за раст за Западен Балкан“ постави нов план за раст за Западен Балкан заснован на четири столба: (а) зголемување на интеграцијата со единствениот пазар на ЕУ; (б) зајакнување на регионалната економска интеграција, заснована на правилата и стандардите на ЕУ, со целосно спроведување на постојниот акциски план за заеднички регионален пазар; (в) забрзување на фундаменталните реформи, вклучително и на кластерот за фундаментални вредности, поддршка на патот на Западен Балкан кон членство во ЕУ и продлабочување на реформите кои имаат за цел забрзување на растот во регионот, промовирање на економската конвергенција и зајакнување на регионалната стабилност; и (г) воспоставување на нов инструмент за финансирање: („Инструмент“) за реформи и раст за Западен Балкан.

Спроведувањето на Новиот план за раст за Западен Балкан бара зголемено финансирање во рамките на наменскиот нов финансиски инструмент, Инструментот, за да му се помогне на регионот во спроведувањето на реформите за одржлив економски раст, регионална интеграција и Заеднички регионален пазар. Со стапувањето на сила на Регулативата (ЕУ) 2024/1449 на 25 мај 2024 година, сега е воспоставена правната основа на Инструментот за реформи и раст за Западен Балкан.

Спроведувањето на Инструментот се надоврзува на „Реформската агенда“, кохерентен и приоритетен сет на насочени реформи подготвени од секој корисник, во консултации со релевантните засегнати страни, вклучително и парламентите на корисниците, локалните и регионалните претставнички тела и власти, социјалните партнери и организации на граѓанското општество. Агендата обезбедува рамка за зајакнување на инклузивниот одржлив социо-економски раст, јасно артикулиран и усогласен со барањата за пристапување во Унијата и фундаменталните вредности на процесот на проширување.

Реформските агенди ќе ги наградуваат перформансите на корисниците, бидејќи исплатата на поддршката на Унијата ќе биде условена со мерлив напредок во спроведувањето на реформите во нив.

Условите за плаќање се во форма на збир на квалитативни и квантитативни чекори со поврзана временска рамка за исплати поврзани со конкретни социо-економски реформи за да се стимулира растот, да се стават корисниците на одржлив пат на конвергенција и да се ориентираат кон конкретни реформи поврзани со фундаменталните вредности на процесот на проширувањето вклучително и владеење на правото, борба против

корупцијата и организираниот криминал. Макрофинансиската стабилност, здравото управување со јавните финансии, транспарентноста и надзорот над буџетот се општи услови за плаќања кои треба да се исполнат за ослободување на средствата.

Плаќањата ќе се вршат според фиксен полугодишен распоред, врз основа на соодветно оправдани барања за ослободување на средствата поднесени од корисниците и по верификацијата од Комисијата за исполнувањето на соодветните услови за плаќање, на начелата за финансирање според Реформските агенди, вклучително и општите услови споменати погоре како што е наведено во член 12 и од предусловите предвидени во член 5 од Регулативата. Доколку овие услови не се исполнети, Комисијата ќе го суспендира или ќе одземе соодветен износ од исплатата.

Со цел да се обезбедат униформни услови за спроведување на Регулативата, се овластува Комисијата да ги одобри Реформските агенди. Тие овластувања треба да се вршат во согласност со Регулативата (ЕУ) 182/2011 на Европскиот парламент и на Советот. Комисијата соодветно ќе ја земе предвид одлуката на Советот 2010/427/ЕУ и улогата на Европската служба за надворешни работи (ЕЕАС), онаму каде што е соодветно, а особено кога ќе го следи исполнувањето на релевантните предуслови за поддршка на Унијата. Одлуката за спроведување на Комисијата наведена во Регулативата во исто време треба да претставува програма за работа во смисла на член 110(2) од Финансиската регулатива во однос на износот на неповратна финансиска поддршка според оваа регулатива.

Овој работен документ на персоналот ја дава оцената на Комисијата за релевантноста, сеопфатноста и соодветноста на Реформските агенди поднесени до Европската комисија на 10 јули 2024 година од Северна Македонија, во согласност со одредбите наведени во член 14 од Регулативата (ЕУ) 2024/1449.

Документот е структуриран во два дела, првиот е анализа на усогласеноста на Агендата со целите на Инструментот, со целокупната рамка на политиката на ЕУ, вклучително и Програмата за економски реформи (ПЕР) (EPR), Заедничките насоки за политики и рамката на политиката за проширување, и со клучните политички сектори кои се избрани за забрзан социо-економски раст. Првиот дел содржи и детална оценка на клучните области на политиката од Агендите за реформи, нивните реформи и најзначајните квалитативни и квантитативни чекори. Во него се елаборираат општите услови за плаќања и дава кратка анализа на индикативниот список на инвестиции што Северна Македонија прелиминарно ги избра за поддршка од Инструментот според Инвестициската рамка за Западен Балкан.

Вториот дел дава оценка на општите прашања кои придонесуваат за подготовката и идното спроведување на Инструментот: неговата комплементарност со тековните и идните активности поддржани во рамките на Инструментот за претпристапна помош, процесот на консултации на корисникот што води до подготовка на Агендата, системите за следење, оценка и контрола што треба да се постават и мерките за комуникација и видливост.

Дел 1: Оцена на реформската агенда

1.1 Процена на релевантноста и кохерентноста на Реформската агенда

1.1.1 Доследност со целите на средствата за Западен Балкан

Реформската агенда на Северна Македонија е дизајнирана да одговори на многу од клучните предизвици поставени за социо-економската конвергенција на земјата со ЕУ. БДП по глава на жител на Северна Македонија во моментот е далеку под тој од просекот на ЕУ, додека заостанува во однос на повеќето други економски и социјални показатели во однос на ЕУ. Реформската агенда идентификува предизвици како што се нискиот раст на продуктивноста, кој се карактеризира со распространетост на гранки со ниска додадена вредност во целата нејзина економија, сложено правно и регулаторно опкружување кое го попречува лесното водење бизнис, ограничен пристап до финансии за малите и средни претпријатија, бавни иновации и усвојување технологија, празнините во дигитализацијата кои влијаат и на деловните операции и на структурните проблеми на јавниот сектор на пазарот на трудот, како што е неусогласеноста на вештините помеѓу барањата на пазарот на труд и образовните квалификации. Покрај тоа, големата неформална економија, неефективниот и нетранспарентен режим на државна помош, неефикасните, нереструктурирани и нетранспарентни претпријатија во државна сопственост се фактори кои ја поткопуваат конкурентноста на локалните бизниси и придонесуваат за јазот во продуктивноста. Понатаму, големата зависност од увозот на енергија, континуираното потпирање на високо загадувачкиот јаглен, високиот енергетски интензитет, неефикасното користење на енергијата и стареењето на системот за производство на енергија претставуваат предизвици за постигнување одржлив економски раст, што би ги зголемило изгледите за конвергенција. Декарбонизацијата на економијата преку распоредување на нови обновливи извори на енергија и подобрување на енергетската ефикасност за да се постигнат целите за намалување на стакленички гасови поставени со Европскиот зелен договор, дополнително се наведени како предизвици поради потребните големи инвестиции и регулаторни и законски приспособувања. Понатаму, постојат фискални ризици поврзани со преоптимистички макрофискални проекции на среден рок, слабо следење на претпријатија во државна сопственост и спроведување на големите инфраструктурни инвестиции, вклучително и проектот за автопат коридор 8/10д.

Како одговор на идентификуваните предизвици, следнава главна цел е формулирана во Реформската агенда на Северна Македонија, во која се наведува дека таа има за цел да одговори на структурните промени и да преземе реформи потребни за модернизација на економијата, паралелно со реформите кои ќе поттикнат добро управување и ќе ги применат фундаменталните вредности на проширувањето со сеопфатна цел да се забрза социо-економската конвергенција со Унијата и да се отклучат потенцијалните придобивки од прогресивна интеграција со Единствениот пазар на ЕУ, дури и пред пристапувањето. Оваа наведена цел се усогласува со општите цели на Регулативата (ЕУ) 2024/1449 (член 3.1 од Регулативата), која нагласува дека реформите треба да придонесат за забрзување на усогласувањето со вредностите, законите, правилата, стандардите, политиките и практиките на Унијата („правото на ЕУ“), како и забрзување на регионалната економска интеграција, прогресивна интеграција на единствениот пазар на Унијата и социо-економска конвергенција на економијата на корисникот со Унијата.

Притоа, Реформската агенда става силен акцент на врската помеѓу социо-економската конвергенција и спроведувањето на фундаменталните вредности на проширувањето, вклучително и зајакнувањето на владеењето на правото, борбата против корупцијата, организираниот криминал и основните права, зајакнувањето на административните капацитети и усогласувањето со правото на ЕУ, а последните елементи се составен дел за поттикнување на социо-економската конвергенција во поглед на пристапувањето.

За ефективно да се справи со поширокиот спектар на идентификувани предизвици и да придонесе и за општите и за специфичните цели на Регулативата (ЕУ) 2024/1449 (членови 3.1 и 3.2), Реформската агенда на Северна Македонија прикажува серија специфични цели поделени во пет области на политиката: 1) Добро управување/Реформа на јавната администрација (РЈА) (PAR) и управување со јавните финансии (УЈФ) (RFM); 2) Енергетска/Зелена и дигитална транзиција; 3) Човечки капитал; 4) Деловно опкружување; 5) Фундаментални вредности/Владеење на правото, вклучително и борба против корупцијата и организираниот криминал.

Во рамките на областа на политиката за добро управување, сетот мерки ги решава идентификуваните слабости во УЈФ (RFM). Специфични цели се зајакнување на внатрешните финансиски контроли, зголемување на конкуренцијата во јавните набавки, унапредување на фискалната консолидација и враќање на фискалниот простор. Во однос на РЈА (PAR), специфичните цели се да се оптимизира како се организираат и функционираат органите на државната управа и да се реформира државната служба со акцент на задржување на персоналот и унапредување врз основа на заслуги. Овие наведени цели се во согласност со специфичните цели на Регулативата (ЕУ) 2024/1449, особено со член 3.2 (д) и имаат за цел да ја зајакнат ефективноста на јавната администрација и надзорот над распределбата на средствата.

Во однос на енергетиката/зелената транзиција, Реформската агенда соодветно ги адресира идентификуваните слабости, преку специфични цели, како што се приклучување на пазарот ден однапред, постепено приспособување на енергетските тарифи, истовремено воведување мерки за енергетска сиромаштија, поедноставување на дозволи за обновливи извори на енергија или преземање први чекори во започнувањето шеми за тргување со емисии. Овие цели ќе придонесат за забрзување на инклузивната и одржлива зелена транзиција кон климатска неутралност до 2050 година и се однесуваат конкретно на член 3.2 (f) и (s).

Фокусирајќи се на дигиталната транзиција, целите се да се воспостават безбедни дигитални инфраструктури низ целата земја, да се дигитализира јавната администрација и да се прошират достапните електронски јавни услуги што им се нудат на граѓаните, со што ќе се поедностават административните постапки за сите услуги. Овие мерки ќе придонесат за модернизација на јавната администрација и зајакнување на безбедноста во националните служби. Овие мерки се однесуваат конкретно на член 3.2 (и) во однос на премостување на јазот на земјата со стандардите и правото на ЕУ во областа на кибербезбедноста и електронските комуникации и создавање поефикасна јавна администрација, со што ќе се олесни секојдневниот живот на граѓаните.

Во рамките на областа на политиката за човечки капитал, целите се да се зајакне образовниот систем за да се реши несовпаѓањето на вештините, да се формираат центри за стручно образование и обука, да се зголеми учеството во образованието на возрасни и да се воспостават системи за обезбедување квалитет за високото образование. Овие цели ќе придонесат за модернизација на образовниот систем и рационализација на мрежата на

училиштата и се однесуваат конкретно на член 3.2 (к) и (а) во однос на зајакнувањето на квалитетното образование, обука, доусовршување и усовршување на сите нивоа на образованието. системот и вклучувањето на родовите аспекти во главните политики.

Во областа на политиката за деловно опкружување, специфичните цели се да се намали неформалноста во економијата, да се олесни начинот на водење бизнис, да се промовираат иновациите, да се подобри пристапот до финансии за малите и средните претпријатија, да се подобри транспарентноста и да се укинат шемите за државна помош, да се подобри управувањето со претпријатија во државна сопственост, модернизирање на царината и обезбедување на распоредување на интелегентни транспортни системи. Овие цели ќе придонесат за модернизирани економија со акцент на поттикнување на растот на МСП и подобра интеграција во пошироките регионални синџири на снабдување, а се директно поврзани со член 3.2 (ј), (ж), (з), (д) и (а), нагласувајќи го поттикнувањето на истражувањето и иновациите, промовирањето на малите и средните претпријатија, овозможувајќи регионална економска интеграција преку олеснување на трговските текови и справување со контролата на државната помош и избегнувањето даноци.

Во однос на фундаменталните вредности/владеењето на правото, целите се да се подобри изборното законодавство, да се подобри ефикасноста, транспарентноста, отчетноста и функционирањето на правосудството и да се постигнат резултати во борбата против корупцијата и организираниот криминал. Овие цели ќе придонесат за усогласување со член 3.2 (а) во промовирањето независно правосудство, зајакнување на борбата против сите форми на корупција, вклучително и корупција на високо ниво, борба против организираниот криминал и перење пари и зајакнување на функционирањето на демократските институции.

Во согласност со членовите 3.2(б) и 13.1(s) од Регулативата (ЕУ) 2024/1449, преку зајакнување на конвергенцијата на Северна Македонија со ЕУ и обезбедување пристап до некои од придобивките од членството во ЕУ пред пристапувањето, спроведувањето на Реформската агенда дополнително ќе го подобри разбирањето на силните заеднички интереси на ЕУ и Северна Македонија, вклучително и во надворешната и безбедносната политика. Ова ќе придонесе Северна Македонија да ја задржи својата 100 % усогласеност со Заедничката надворешна и безбедносна политика на ЕУ (ЗНБП), што останува силен сигнал за нејзината стратешка ориентација.

Усогласувањето на визната политика со ЕУ останува важен приоритет за Северна Македонија. Националниот визен режим во голема мера е усогласен со оној на ЕУ. Неодамнешните позитивни случувања вклучуваат повторно воведување на визен режим за државјаните на Боцвана и Куба од јануари 2023 година и непродолжување на одлуката за привремено дозволување на државјаните на Азербејџан да влезат во Северна Македонија без виза која истече во март 2023 година. Како резултат на тоа, Северна Македонија е добро напредната во овој поглед, до денес е усогласена со списокот на земјите што се задолжителни за визи на ЕУ, освен за Турција, која останува без визи за Северна Македонија. Сепак, Северна Македонија се обврзува да го задржи високото ниво на усогласеност во догледна иднина и гарантира дека нема да биде повторно воведен дополнителен безвизен режим, без разлика дали е целосен или привремен, доколку не е усогласен.

За да ја одржи веродостојноста на овие напори, Северна Македонија преку Реформската

агенда се обврзува на комплементарни активности, со цел севкупно зајакнување на јавната администрација и државната служба, заедно со зајакнување на процесот на контрола на пристигнувања без визи. Поточно, Северна Македонија се обврзува да воведо дополнителни безбедносни мерки за подобра контрола на државјани на трети земји без визи кои пристигнуваат во земјата, до јуни 2027 година. Списокот што ги опишува мерките е доставен до Северна Македонија.

Во однос на стратешките зависности, економијата е обележана со голема зависност од увоз на енергија, со зголемена побарувачка со висок енергетски интензитет и неефикасно користење на енергијата. По пандемијата предизвикана од КОВИД-19 и руската воена агресија во Украина, вртоглавото зголемување на меѓународните цени на енергијата доведе до проширување на трговскиот дефицит на енергија, што ја одразува големата зависност на земјата од увоз на енергија. Реформската агенда има за цел да го реши ова, во согласност со член 3.2. (ѓ), да се забрза транзицијата на корисникот кон одржлива, климатско неутрална економија во поглед на намалување на стратешката зависност. Специфичните мерки имаат за цел подобрување на енергетската ефикасност или проширување на инсталираниот капацитет на земјата за производство на обновлива енергија (соларна и ветерна).

Севкупно, може да се потврди дека Реформската агенда претставува релевантен, сеопфатен, кохерентен и адекватно избалансиран одговор на целите на Регулативата (ЕУ) 2024/1449 и се очекува да го забрза напредокот кон премостување на социо-економскиот јаз меѓу Северна Македонија и Унијата.

Предложената реформска агенда претставува релевантен, сеопфатен, кохерентен и адекватно избалансиран одговор на целите на Регулативата (ЕУ) 2024/1449 во согласност со член 14.4 (а).

Предложените реформи, исто така, се проверени од потенцијални ризици во согласност со предусловите и условите за плаќање. Не се идентификувани ризици.

За време на подготовката и преговорите за реформските агенди, Комисијата систематски го решаваше прашањето за потенцијално двојно финансирање, со проверка на предложените чекори и реформи во однос на веќе обезбедената финансиска поддршка или во фаза на нови програми во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА) и против активностите финансирани од други партнери во регионот. Комисијата ќе продолжи да ја следи комплементарноста на двата финансиски инструменти, исто така, за време на спроведувањето на Инструментот за реформи и раст.

1.1.2 Релевантност со општата рамка за политики на ЕУ

Реформската агенда на Северна Македонија е конзистентна со рамката на политиката за проширување на ЕУ. Таа става силен акцент на клучните приоритети на проширувањето, како што се фундаменталните вредности, особено почитувањето на владеењето на правото, реформите во правосудството и борбата против корупцијата и организираниот криминал. Таа ќе ја зголеми стабилноста на институциите кои гарантираат демократија. Таа ќе ги подобри перформансите на економијата на Северна Македонија, овозможувајќи ѝ дополнително да го подобри функционирањето на нејзината пазарна економија и

нејзината способност да се справи со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на ЕУ кога ќе го заврши својот пат кон пристапување во ЕУ и нејзината способност да ги преземе обврските од членството и да го зголеми нејзиниот капацитет за ефективно спроведување на правилата, стандардите и политиките на правото на ЕУ и да го подобри усогласувањето со неколку делови од правото на ЕУ. Конкретни примери на предложени мерки кои се усогласуваат со правото на ЕУ вклучуваат, меѓу многу други, донесување на новиот Закон за јавно обвинителство во согласност со стандардите на ЕУ, воведување „систем за рано предупредување“ за фирмите во неволја и механизам за гарантирање на платите на работниците во претпријатија кои се во стечај, во согласност со правото на ЕУ, постепено укинување на шемите за државна помош кои не се во согласност со регулативите на ЕУ, донесување и спроведување на законодавна рамка за кибербезбедност целосно усогласена со стандардите за кибербезбедност на ЕУ, усогласена со правото на ЕУ за ИТС (интелигентни транспортни системи) за железници и патишта.

Реформската агенда на Северна Македонија е релевантна за Спогодбите за стабилизација и асоцијација (ССА), доследноста на ССА за владеење на правото што се обезбедува преку реформски мерки кои имаат за цел консолидирање на правосудството (член 74 од ССА), борба против организираниот криминал и корупцијата (член 78 од ССА), зајакнување на начелата на пазарната економија (член 2 од ССА), обезбедување приближување на Северна Македонија со правото на ЕУ во неколку области (наслов VI од ССА) и заедно со другите мерки од столбот 1 од Агендата за раст што го олеснува слободното движење на стоки (член 15 од ССА). Реформите ја надополнуваат ССА преку зајакнување на јавните набавки (член 72 за ССА), унапредување на соработката со ЕУ за транспорт (член 98 од ССА), енергија и животна средина (членови 99 и 103 од ССА), образование и обука (член 91 од ССА). Предложените реформи, исто така, ќе се однесуваат на деловното опкружување за малите и средни претпријатија (член 86 од ССА), истражување и иновации (член 102 од ССА), стапки за наплата на даноци (член 89 од ССА), модернизација на царината (член 88), државна помош (член 69 од ССА), монополи на претпријатијата во државна сопственост (член 39 од ССА).

Реформската агенда е конзистентна со најновата рамка за макроекономска и фискална политика и структурните реформи идентификувани во најновата Програма за економски реформи (ПЕР 2023-2025) (ERP) поднесена до Комисијата во контекст на Економскиот и финансиски дијалог со ЕУ и поврзаните Заклучоци за насоки за заедничка политика. Клучниот аспект опфатен со ПЕР (ERP), фискалната консолидација за обновување на фискалниот простор, се решава преку предложена мерка како што е обезбедување целосна усогласеност со фискалните правила како што е утврдено во Законот за буџетите и намалување на субвенциите за електрична енергија, барања на кои Северна Македонија ригорозно ќе треба да се придржува, со цел да се обезбеди задржување на фискалниот дефицит. Понатаму, ќе се создаде дополнителен фискален простор преку Инструментот за реформи и раст преку обезбедената буџетска поддршка, откако ќе се исполнат условите. Другите предложени мерки се однесуваат на клучните области на структурните реформи идентификувани во ПЕР (ERP), надградувајќи ги нејзините предложени решенија за справување со неусогласеноста на пазарот на труд, неформалната економија, поедноставувањето на парафискалните давачки, големиот јаз во инвестициите во

инфраструктурата и потребата за напредок со зелена транзиција. Паралелно, Комисијата очекува Северна Македонија да продолжи да работи на елиминирање на даночните ослободувања, мерка предложена во ПЕР (ERP) а не е опфатена со конкретен чекор. Преку своите предложени мерки, Реформската агенда се покажува целосно конзистентна со Економскиот и инвестицискиот план за Западен Балкан (особено преку акцентот што е ставен на доброто управување како основа за економски раст, инвестициите во чиста енергија, инвестирањето во дигитална иднина и зајакнувањето на приватниот сектор). Таа е исто така усогласена со Зелената агенда за Западен Балкан, особено со фокусот на диверзификација на обновливите извори на енергија и шемата за тргување со емисии.

Понатаму, Реформската агенда се усогласува со стратешките документи на земјата како што се Националната стратегија за образование 2018-2025 (предложени мерки во рамките на човечкиот капитал), Стратегијата за мали и средни претпријатија 2018-2023 година, Стратегијата за формализирање на неформалната економија, Планот за забрзан економски раст 2022-2026, Стратегија за паметна специјализација 2023-2027 година (под деловно опкружување), и Стратегија за реформи во правосудството 2024-2028 година (мерки за правосудството), меѓу другите.

1.1.3 Фундаментални вредности на проширувањето, вклучително и владеењето на правото, борбата против организираниот криминал, основните права и борбата против корупцијата

Бидејќи Реформската агенда има за цел да го затвори социо-економскиот јаз во очекување на идното членство, мерките кои ги зајакнуваат фундаменталните вредности на процесот на проширување (критериумите од Копенхаген) се од суштинско значење за поттикнување на економскиот раст. Ова е артикулирано во членовите 3.2(а) и 13.1(в) од Инструментот, кој ѝ дава приоритет како цел, барајќи предложените мерки во Реформската агенда да ги зајакнат фундаменталните вредности на процесот на проширување, вклучително и владеењето на правото, основните права, борбата против корупцијата и организираниот криминал, а меѓу другите аспекти и зајакнувањето на јавната администрација. Комисијата признава дека поднесената реформска агенда ефективно го адресира ова барање, првенствено во областа на политиката Фундаментални вредности/владеење на правото, но исто така и во другите области на политиката во агендата, што е во согласност со приоритетите од поглавјето 23 и се однесува на главните прашања нагласени во препораките од Комисијата за пакетот за проширување за 2023 година и Извештајот за скрининг за Северна Македонија за 2023 година, како и препораки од оценските мисии на ТАИЕКС (ТАИЕХ), особено за подобрување на функционирањето на Судскиот совет, заклучоците на поткомитетот за правда, слобода и безбедност и препораките на Венецијанската комисија.

Посебно внимание се посветува на мерките кои ќе го зајакнат правосудството. Северна Македонија претрпе неколку судски реформи и во декември 2023 година донесе нова стратегија за правда која има за цел да ја подобри независноста, ефикасноста и професионалноста на правосудството. Сепак, постои загриженост во врска со

независноста на правосудството, функционирањето на Судскиот совет и одлуките за именување на јавни обвинители и судии. Ограничените финансиски ресурси и дефицитот на човечки ресурси би можеле да влијаат на квалитетот и ефикасноста на правдата. Преземени се мерки за транспарентност, а постојат и етички кодекси за обвинителите и судиите.

Спроведувањето на Реформската агенда ќе и помогне на земјата да ја подобри независноста, квалитетот и интегритетот на правосудството. Предвидени се клучни мерки за подобрување на законодавната рамка, со специфичен фокус на усогласување на законодавството во однос на функционирањето на Судскиот совет и Советот за јавни обвинители со правото на ЕУ и европските стандарди, вклучително и со земање предвид на мислењето на Венецијанската комисија. Понатаму, интегритетот во правосудството ќе се подобри со засилување на спроведувањето на стратегиите за управување со човечки ресурси во судовите и јавните обвинителства. Овие мерки ќе обезбедат испразнетите позиции за судии и обвинители да се пополнуваат редовно и на правосудството нема да му недостигаат соодветни човечки ресурси за да ја спроведува правдата на ефикасен начин.

Друг сет на мерки има за цел да ја подобри ефикасноста на правосудството. Извештајот за владеење на правото за 2024 година ја истакна загриженоста за намалувањето на стапките на решени предмети за првостепените кривични предмети, опаѓајќи од 103 % во 2021 година на 94 % во 2022 година. Слично на тоа, стапката на решени предмети во првостепените граѓански и комерцијални случаи падна од 99 % на 85 %, што доведе до зголемување од 24,8 % на заостанатите предмети. За да се реши ова, Реформската агенда вклучува спроведување на целосно функционален автоматизиран информациски систем за управување со предмети во судовите и Јавното обвинителство, елиминирајќи ја рачната распределба на предметите. Ова не само што ќе ги рационализира процесите и ќе го подобри мерењето на перформансите, туку и ќе обезбеди непристрасно распоредување на случаите, намалувајќи го ризикот од политичко или надворешно мешање. Следствено, се очекува да се зголемат стапките на решени предмети и да се намали времето за распоредување на предметите. Поставена е конкретна цел за решавање на проблематичните области нагласени во извештајот за владеење на правото. Од властите се очекува да ги фокусираат своите напори на зголемување на стапките на решени предмети и намалување на времето за распоредување на предмети за граѓански, комерцијални и кривични предмети и во прв и во втор степен на најмалку 100 %, во согласност со Методологијата на ЕКЕП (СЕРЕЈ), до јуни 2027 година.

Дополнително, внимание ќе се посвети на функционирањето на независните органи на управување во правосудството, особено на Судскиот совет. Властите имаат намера да спроведат подобрена регулаторна рамка на Судскиот совет особено во однос на дисциплинските и жалбените постапки на судиите. Судиите и обвинителите кои се предмет на дисциплинска постапка мора да добијат гаранции за правично судење и право на оспорување на одлуката и санкциите според надворешната оценка во согласност со стандардите на ЕУ. Во овој поглед, властите се обврзуваат да ги следат препораките од оценската мисија на ТАИЕКС (ТАИЕХ) од декември 2023 година. Конечно, треба да се обезбеди финансиска независност на судскиот систем и да се донесе нов акциски план за

спречување на корупцијата во правосудството за периодот 2026-2029 година.

Во областа на антикорупцијата, Реформската агенда е насочена кон долгогодишни препораки, главно во областа на спречување на корупцијата, како што се потребите за доделување дополнителни ресурси на Основното јавното обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, особено специјализирани обвинители, финансиски експерти и дигитални форензички аналитичари.

Ќе треба да се измени законската рамка и да се донесе нов Кривичен законик и нов Закон за кривична постапка во согласност со правото на ЕУ и европските стандарди. Конкретно, Кривичниот законик ќе содржи дефиниција за злоупотреба на положбата, со доволно долги застарености и ефективни, сразмерни и одвраќачки санкции. Комисијата внимателно ќе испита дали овие аспекти се земени предвид во измените. Со оваа мерка се бара да се реши претходната измена на Кривичниот законик од септември 2023 година. Промените ја ослабеа правната рамка и беа критикувани од Комисијата. Имено, тоа негативно се одрази врз гонењето на корупцијата, особено во случаите на корупција на високо ниво. Од август 2024 година, Нацрт-кривичниот законик е подготвен и ќе биде испратен до Европската комисија, со индикативно ветување за декември 2024 година. Ќе се случат опсежни консултации и ќе бидат разгледани дополнителни препораки дадени од Комисијата.

Понатаму, земјата се обврзува да воспостави и одржува солидна историја на ефективни и ефикасни истраги, обвиненија, конечни пресуди, вклучително и за случаи на корупција на високо ниво. Дополнително уверување во овој процес е обезбедено со најновата алатка за статистички податоци достапна преку Платформата на Комисијата за евиденција на организиран криминал и корупција (OCCTR), воспоставена претходно оваа година со веќе достапни национални податоци, што обезбедува употреба на стандардизирана методологија за пресметување на точни почетни вредности, врз основа на просечните резултати од претходните три години за секоја од извештајните години. Платформата овозможува правилно следење на перформансите за време на периодот на спроведување на Инструментот и обезбедува контрола на квалитетот на податоците. Истата платформа се користи за оцена на евиденцијата за организираниот криминал, како и за перформансите на Канцеларијата за поврат на имот. Онаму каде што е потребно, Комисијата ќе ги земе предвид релевантните квалитативни аспекти при оценувањето на учинокот.

Дополнително на активностите предвидени во Реформската агенда е акцијата ИПА III, „ЕУ за владеење на правото и антикорупција“ (043-662/1) каде што има конкретни резултати за спречување на корупцијата. Во рамките на акцијата, Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) добива поддршка за подобрување на контролата на имотот и потенцијалниот судир на интереси. Реформската агенда на Северна Македонија и помага на земјата да ја засили борбата против организираниот криминал. Ова е целосно во согласност со обврските преземени во рамките на процесот на проширување. Предложените мерки ја зајакнуваат правната и институционалната рамка за борба против организираниот криминал.

Прво, постојат мерки во однос на малото и лесно оружје што ќе обезбедат Северна

Македонија да го измени Законот за оружје за да се усогласи со класификацијата на оружје на ЕУ.

Второ, Северна Македонија се согласува да ја зајакне борбата против трговијата со дрога и мерките за намалување на побарувачката и штетата од дрога. За тоа Северна Македонија ќе воспостави функционален систем за рано предупредување кој е поврзан со системот на ЕУ. Понатаму, ќе има соодветно екипирање на националната опсерваторија за дрога. Оваа мерка ќе доведе до тоа опсерваторијата да ги има потребните капацитети за извршување на своите задачи, како и да обезбеди дека Северна Македонија ја има потребната соодветна законска и институционална рамка за борба против трговијата со дрога и ширењето на психоактивни супстанции.

Трето, Северна Македонија се обврзува да развие резултати во борбата против организиран криминал. Новата е-платформа развиена од Европската комисија ќе овозможи подобро известување за податоците. Северна Македонија ќе го зголеми бројот на истраги, обвиненија и финансиски пресуди. Исто така, Северна Македонија ќе ги зголеми заплената и конфискациите во случаите на организиран криминал.

Дополнителна област на која ќе се фокусира Северна Македонија е подобрувањето на капацитетите за враќање на средствата. За ова, Северна Македонија ќе се погрижи да се пополнат сите слободни места во Агенцијата за управување со одземен имот. Ова ќе овозможи правилно управување со средствата и одржување на нивната вредност. Исто така, Агенцијата ќе има соодветен софтвер за управување со предмети за управување со средствата и соодветен простор за складирање на физичките средства. Северна Македонија, исто така, ќе се погрижи Канцеларијата за поврат на имот, која го следи имотот во кривичните постапки, да биде целосно оперативна и соодветно екипирана.

Реформската агенда, во согласност со член 3.2 (а) од Регулативата (ЕУ) 2024/1449 ги подобрува и промовира аспектите на основните права, особено во обезбедувањето родова еднаквост и зајакнувањето на почитувањето на правата на лицата кои припаѓаат на малцинствата. Конкретно, Реформската агенда има за цел да им посвети посебно внимание на ранливите заедници преку политиките за вработување и преквалификација. Мерките поврзани со иницијативите за надградба и доусовршување во регионите за деиндустријализација на јагленот Битола и Осломеј, во согласност со рамката на политиката за праведна транзиција, како и пошироките напори за надградба и доусовршување во областа на политиката за човечки капитал, имаат потенцијал да поттикнат вклучување и учество на малцинствата и ранливите заедници во економскиот раст.

1.1.4 Климатски и еколошки цели и „не прави значителна штета“

Регулативата за воспоставување на Инструментот за реформа и раст наведува во член 2.10 дека „не прави значителна штета“ што значи не поддржување или спроведување на економски активности кои нанесуваат значителна штета на која било еколошка цел, онаму каде што е релевантно, во смисла на член 17 од Регулативата (ЕУ) 2020/852 за воспоставување рамка за олеснување на одржливите инвестиции, позната како Регулатива за таксономија¹. Она што претставува „значителна штета“ е дополнително дефинирано во согласност со шесте еколошки цели наведени во член 9 од Регулативата за

таксономијата, кои се 1) ублажување на климатските промени, 2) приспособување на климатските промени, 3) одржливо користење и заштита на водните и морските ресурси, 4) кружна економија, 5) спречување и контрола на загадувањето, 6) заштита и обновување на биодиверзитетот и екосистемите. Само активностите или средствата кои се оценети како не значително штетни за која било од споменатите цели за животната средина може да се сметаат за усогласени со начелото „Не прави значителна штета“. За време на спроведувањето на Инструментот за реформи и раст, Северна Македонија ќе треба да се води од ова начела и ќе ја поддржи неговата примена - на пример со спроведување на сеопфатни оценки на влијанието врз животната средина во фазите на планирање политики и стратегии, како и јавни консултации пред клучните развојни проекти. и инвестиции - за да се осигури дека реформите и инвестициите не предизвикуваат значителна штета на целите на животната средина во рамките на националната правна рамка за животна средина. Според тоа, мерките предложени во рамките на Реформската агенда на Северна Македонија не поддржуваат или не спроведуваат економски активности кои нанесуваат значителна штета на која било еколошка цел, онаму каде што е релевантно, во смисла на член 17 од Регулативата (ЕУ) 2020/852.

Понатаму, Реформската агенда не поддржува активности или мерки кои се некомпатибилни со Планот за енергија и клима на земјата донесен во 2022 година (обновување се планира во 2024 година), нејзиниот национално определен придонес според Парискиот договор и амбицијата да се постигне климатска неутралност најдоцна до 2050 година или кои промовираат инвестиции во фосилни горива или кои предизвикуваат значителни негативни ефекти врз животната средина, климата или биодиверзитет. Понатаму, Реформската агенда предвидува спроведување на климатските и енергетските политики и мерки како што е предвидено во Националниот план за енергија и клима, зајакнатиот национално определен придонес и долгорочната стратегија за климатска акција и нејзиниот акциски план, со што се поттикнува декарбонизацијата.

Реформската агенда има намера да ја забрза транзицијата на Северна Македонија кон одржлива, климатско неутрална и климатски отпорна и инклузивна економија преку постигнување напредок на двојната транзиција на зелената и дигиталната, вклучително и намалувањето на стратешките зависности. Конкретно, со Реформската агенда ќе се спроведат мерки кои имаат за цел да го поттикнат распоредувањето на обновливите извори на енергија и ќе се работи на одредување на цените на јаглеродот (особено целосно спроведување на СИВА (MRVA) за следење, преглед, верификација и акредитација во согласност со обврските на Енергетската заедница) со цел да се има Систем за тргување со емисии во сила до 2030 година и да се преземат чекори за спроведување на енергетските перформанси во зградите. Реформските чекори не се во спротивност со правно обврзувачките рокови утврдени со Договорот за Енергетската заедница и не влијаат на применливоста и спроведливоста на истиот.

Во однос на мерката СИВА (MRVA), се обезбедува комплементарност со механизмот за приспособување на границите на јаглеродот (СВАМ). Како договорна страна на Енергетската заедница, Северна Македонија се обврза да обезбеди правила кои ги регулираат најфундаменталните градежни блокови на СИВА (MRVA) да бидат воспоставени до 2025 година, така што следењето на емисиите може да започне во 2026

година. Понатаму, ова е исто така услов според регулативата СВМ, која ќе се применува од 1 јануари 2026 година. За да се обезбеди усогласеност, рамката СИВА (MRVA) мора да се спроведе и демонстрира преку одобрување на планови за следење од надлежните органи за секој опфатен оператор.

Реформската агенда, со аспект на зелената транзиција, има за цел да го намали влијанието врз животната средина преку минимизирање на емисиите на јаглерод и зачувување на природните ресурси кои се суштински аспекти на одржливиот развој. Покрај тоа, во промовирањето на зелената транзиција, Реформските агенди се во согласност со Зелениот договор и Зелената агенда за Западен Балкан кои го нагласуваат намалувањето на емисиите на јаглерод преку зголемена употреба на обновливи извори на енергија и подобрена енергетска ефикасност.

1.1.5 Дигитална трансформација

Реформската агенда поднесена од Северна Македонија се усогласува со барањата наведени во образложение 19 и членовите 3.2 (и) и (ј) од Регулацијата, кои ја нагласуваат важноста од промовирање на дигиталната трансформација и дигиталните вештини како двигатели за одржлив развој и инклузивен раст и ја нагласуваат потребата да се зајакнат иновациите, истражувањата и соработката помеѓу академските институции и индустријата за поддршка на дигиталните транзиции, а со тоа да се придонесе за пошироката цел на објектот за промовирање на социо-економската конвергенција и минимизирање на несогласувањата со ЕУ. Преку овие предложени мерки, Северна Македонија ја покажува својата посветеност да претрпи дигитална трансформација и да го олесни постигнувањето на дигиталните цели на Унијата, во согласност со стратешката рамка на Европската дигитална декада. Предложените мерки ќе го подобрат развојот на дигиталните вештини во земјата, дигиталната трансформација на бизнисите, безбедните и одржливи дигитални инфраструктури, како и дополнително проширување на дигитализацијата на јавните услуги. Северна Македонија ќе воспостави правна и стратешка рамка што дополнително ќе се усогласи со правото на ЕУ и европските политики, како што е Дигиталната агенда за Западен Балкан.

Реформската агенда ќе ја воспостави потребната правна и техничка рамка во земјата што ќе овозможи целосно ширење на електронските лични карти во земјата во согласност со Регулацијата eIDAS 2, особено Паричникот за дигитален идентитет на ЕУ, со што ќе биде достапен за граѓаните, жителите, и бизнисите кои сакаат да се идентификуваат или да обезбедат потврда за одредени лични информации. На овој начин, обезбедувањето јавни услуги дополнително ќе се подобри преку дигитализацијата, со што ќе им се помогне на властите да ја намалат корупцијата во земјата. Значајна цел на Реформската агенда на Северна Македонија е земјата да се приклучи на списокот на доверливи трети земји на ЕУ за валидација на електронски потписи како напредни електронски во ЕУ, како прв чекор кон остварување на взаемно признавање на квалификувани доверливи услуги.

Реформската агенда на Северна Македонија има за цел да го зголеми бројот на електронски јавни услуги понудени од националните власти за најмалку 50 %, додека моментално бројот на дигитални услуги понудени преку владиниот е-портал останува скромно, 392, главно се состои од услуги кои ретко се бараат и се користат. Целта е да се

поедностават административните и електронските постапки за сите услуги кои се достапни онлајн и со тоа да се подобри конкурентноста на домашните бизниси преку поширока понуда на јавни е-услуги.

Реформската агенда на Северна Македонија предвидува воспоставување на сеопфатна правна и институционална рамка за киберотпорност. Зајакнувањето на капацитетите на релевантните национални институции ќе обезбеди соодветна кибербезбедност на е-услугите на владата и бизнисите. Реформската агенда предвидува донесување на правна рамка целосно усогласена со Директивата NIS2 на ЕУ и ажурирање на стратешката рамка за кибербезбедност. Реформската агенда го заштитува донесувањето и спроведувањето на стратегијата и законот за кибербезбедност, обезбедувајќи дека надлежните институции се доволно екипирани и овластени, како и опремени.

Реформската агенда, исто така, има за цел да ја зајакне дигиталната рамка на Северна Македонија преку обезбедување безбедна и одржлива дигитална инфраструктура. Северна Македонија ќе го усогласи своето законодавство со Законот за Гигабит инфраструктура на ЕУ и нејзиниот закон за електронски комуникации со директивата на ЕЕСС на ЕУ. Во 2023 година, 77,88 % од сите домаќинства имаа пристап до фиксен широкопојасен интернет, додека широкопојасната покриеност на национално ниво со 30-100 Mbps изнесуваше 88,80 % и фиксна мрежа со многу висок капацитет од 1Gbps преземање на 10,96 %. Покриеноста на мобилниот широкопојасен интернет се зголеми на 99,85% (4G) и 76,23 % (5G), додека опфатеноста на мобилниот широкопојасен интернет достигна 81,38 %. Само 0.111 % од сите домаќинства имале пристап до брз широкопојасен интернет со најмалку 1Gbps. Реформската агенда вклучува инвестиции во распоредување на широкопојасната инфраструктура низ целата земја со цел да се намали дигиталниот јаз помеѓу руралните и урбаните населби. Националниот оперативен план за широкопојасен интернет за 2019-2023 година ги дефинира целите на земјата за распоредување на широкопојасен интернет, наношувајќи го јавното радиодифузно претпријатие да обезбеди изградба на оптичката инфраструктура и да обезбеди пристап до широкопојасните мрежи во области каде што нема доволен комерцијален интерес за инвестиции од операторите. Реформската агенда ќе придонесе за нејзино остварување преку воведување на 5G-мрежа и услуги според националната стратегија за широкопојасен интернет. Земјата ќе спроведе мерки, како на пример со донесување подзаконски акт за алатката за кибербезбедност EU5G во согласност со правото на ЕУ за понатамошно безбедно ширење на инфраструктурите на 5G, во согласност со алатката за кибербезбедност EU5G.

Реформската агенда посветува посебен фокус на дигиталната трансформација во образованието, преку интегрирање на Европската рамка за дигитални вештини во националните наставни програми и преку обезбедување на ИТ-опрема и инфраструктура. Ќе бидат поставени цели за развој на дигитални вештини на сите возрасни групи низ општеството.

1.1.6 Деловно опкружување и развој на приватниот сектор

Реформската агенда поднесена од Северна Македонија ги исполнува барањата наведени

во образложение 19 и во член 3.2 (j) од Регулацијата кои ја нагласуваат улогата на иновациите, истражувањето и соработката помеѓу академските институции и индустриите за поддршка на зелените и дигиталните транзиции и промовирањето на локални индустрии со посебен акцент на локално базирани микро, мали и средни претпријатија и новоформирани претпријатија. Северна Македонија ја исполнува оваа обврска преку предложени мерки кои го поддржуваат развојот на иновациониот екосистем и реформи кои го поттикнуваат развојот на МСП фокусирајќи се на подобрување на леснотијата на водење бизнис и пристап до финансии за МСП.

Најновиот европски индекс за иновации (2024) ја рангира Северна Македонија како „иноватор во подем“. Извештајот забележува слабости во врска со расходите за истражување и развој во бизнис секторот и владината поддршка за деловното истражување и развој. Мерките од Реформската агенда предвидуваат развој на иновациониот екосистем преку поддршка на спроведувањето на Стратегијата за паметна специјализација донесена во декември 2023 година. Ова вклучува воведување во приоритетните области на оваа стратегија (Паметно земјоделство и храна со повисока додадена вредност, електро-машинска индустрија – индустрија 4.0, ИКТ) на систем за учество на локални мали и средни претпријатија, како и компании кои имаат корист од услугите на новоформираните иновации или технолошки центри.

Намалувањето на административните оптоварувања ќе го поедностави добивањето дозволи и водење бизнис во Северна Македонија. Тоа ќе поттикне атрактивна средина за раст на МСП. Предложените мерки го олеснуваат начинот на водење бизнис со цел да се поедностави релевантен број административни постапки за управување со компанија, рационализирајќи ги парафискалните давачки за да се подобри предвидливоста. Отворањето и затворањето на компанија исто така спаѓа во овој опсег. И покрај тоа што земјата покажува добри перформанси во основањето на компаниите, бидејќи може да се регистрира исклучиво онлајн во рок од еден ден, ликвидацијата на компаниите останува проблем, бидејќи новиот закон за стечај сè уште не е донесен. Реформската агенда ја пополнува празнината и воведува мерки за „систем за рано предупредување“ и механизам за гарантирање на платите на работниците во фирмите кои се во стечај, во согласност со правото на ЕУ.

Пристапот до финансии останува предизвик за МСП. Додека банкарските заеми претставуваат најкористен извор на финансирање за МСП, другите алтернативни форми на финансирање остануваат недоволно искористени. Особено, шемите за кредитни гаранции и евиденцијата за лизинг покажаа во изминатите години бавна траекторија на раст. Понатаму, законската рамка во земјата не дозволува валоризацијата на нематеријалните средства на сметките на фирмите да се користи како обезбедување за цели на кредитирање. Реформската агенда предлага конкретни мерки за решавање на ваквите недостатоци.

Друг услов што Северна Македонија успева да го исполни како што е наведено во образложение 39 е да се справи преку своите реформи на доброто функционирање и ефективност на контролата на државната помош, со цел да се обезбедат фер услови за сите претпријатија, да се обезбеди фер конкуренција за сите бизниси. Шемите за државна помош имаат потенцијал да ја нарушат пазарната конкуренција кога се дава непотребна предност на одредени компании, што може да ги поткопа начелата на слободен и

конкурентен пазар и негативно да влијае на бизнисите. Дополнително, член 24.1 го утврдува барањето за приоритет на таквите мерки во првите години од спроведувањето на Инструментот. Реформската агенда ќе ја подобри транспарентноста и ефикасноста на режимот на државна помош. Предвидените мерки вклучуваат зголемување на експертизата за државната помош во судовите до крајот на 2025 година, со што ќе се реши значителниот јаз во знаењето и ќе биде во согласност со член 24.1 за мерките за почетно оптоварување поврзани со контролата на државната помош. Други мерки се однесуваат на воспоставување на методологија за спроведување на службени истраги *по службена должност* и следење на операционализација на информативниот систем за управување со државната помош, преоценување на шемите за државна помош и постепено укинување на оние кои не се усогласени со правото на ЕУ.

Дополнително, образложение 39 укажува на барањето да се донесат мерки за борба против даночното затајување, што ја нарушува конкуренцијата, го намалува квалитетот на деловното опкружување, доведува до недостиг на јавни приходи и ги остава некои работници без социјална заштита. Горенаведените мерки насочени кон подобрување на деловното опкружување, придонесуваат за поттикнување на формалната економска активност и за справување со неформалноста. Покрај тоа, Реформската агенда го исполнува ова барање преку поддршка на спроведувањето на неодамна донесената нова стратегија за формализирање на неформалната економија 2023-2027 година, на пример, преку зголемување на бројот на инспекции од Државниот инспекторат за труд и следење на перформансите во борбата против неформалноста преку внимателно набљудување на релевантни индикатори.

Условот да се обезбеди оптимална употреба на јавните средства, исто така, се протега и на надзорот и управувањето со претпријатијата во државна сопственост (ПДС) (SOEs). Фискалните ризици може да произлезат од зголемувањето на неодржливиот долг на државните претпријатија. Таквата јавна и безусловна поддршка за ПДС (SOEs) има потенцијал да ја наруши конкуренцијата на одредени пазари. За да се решат овие прашања, структурните реформи преку подобро корпоративно управување, планови за реструктуирање на претпријатија во државна сопственост (ПДС) (SOEs) и зголемување на конкуренцијата на пазарите би донеле опишливи придобивки за конкурентноста и растот на приватниот сектор. Неколку реформи треба да се завршат во наредните години како што е предложено во Реформската

Агенда, обезбедување на цврсто корпоративно управување и подобрување на транспарентноста, како што е создавањето на регистар на претпријатија во државна сопственост (ПДС) (SOEs) кој е јавно достапен, една од првите мерки што треба да се постигне до средината на 2025 година, во согласност со образложение 39 од Регулацијата. Дополнително, оваа стратегија вклучува и амбициозни реформи како што се воспоставување план за реструктуирање на ПДС (SOEs) АД Пошта и реструктуирање на државниот железнички оператор и управител на инфраструктура. Оттука, се разгледуваат три ПДС (SOEs), при што двете од железничкиот сектор се меѓу најзадолжените во земјата. Планот за реструктуирање ќе се однесува на прашањата за солвентност и долг, продолжувајќи по 2027 година доколку е потребно. Еден клучен фокус на планот е справување со оперативните трошоци, идентификувани како изводливи за целта. До 2027 година, амбициозната цел е двете железнички претпријатија во државна сопственост да постигнат нула-загуби во оперативните трошоци, што значи дека нивните приходи

конечно ќе ги покријат оперативните трошоци. Предложениот индикатор не ги попречува капиталните расходи (инвестициите). Овие планови и предвидената цел за 2027 година имаат за цел да ја вратат конкурентноста на претпријатијата во државна сопственост со намалување на непотребните трошоци преку поголема добивка од ефикасност, подобра наплата на приходите, заедно со подобрени инвестициски стратегии. Ова ќе овозможи да се зајакне нивната одржливост и да се намали нивната економска зависност од националната буџетска поддршка. Плановите ќе бидат формулирани со вклучување на меѓународни партнери за развој. Како комплементарност на финансискиот аспект, за 2027 година се предвидени јасни целни индикатори за превезените стоки и патници. Дополнително, ќе се воспостават подобрени постапки за управување со претпријатијата во државна сопственост и транспарентност со поврзување на компензацијата на раководството со финансиските перформанси и управувањето со ризикот, како и со објавување на извештаи за фискален ризик.

1.1.7 Образование, обука, вработување и социјални цели и никој нема да биде запоставен

Човечкиот капитал дел од Реформската агенда на Северна Македонија има за цел дополнително да ги зајакне политиките кои се однесуваат на неусогласеноста на вештините на пазарот на трудот, како што се Националната стратегија за образование 2018-2025 година, целите на Европската образовна област и Агендата за иновации за Западен Балкан, истражување, образование, култура, млади и спорт и иновации. Нејзиниот фокус е првенствено на образованието, бидејќи поддршката за спроведувањето на политиката за вработување и социјалната политика е веќе покриена со Оперативната програма 2024-2027 година, со што се обезбедува комплементарност помеѓу различните програми.

Реформската агенда на Северна Македонија има за цел да го зајакне образовниот систем во земјата и да го зголеми пристапот до квалитетно стручно образование и обука (СОО) (VET) преку подобрување, како и на концептот за учење врз основа на работа. Целта е да се зголеми бројот на приватни компании вклучени во дуалниот образовен систем со што ќе се намали јазот во побарувачката за вештини на пазарот на трудот и да се зголеми бројот на студенти кои посетуваат СОО (VET), кои имаат корист од учењето засновано на работа во новореконструирани центри за стручно образование и обука, надградба на резултатите од иницијативата за Секторска буџетска поддршка која завршува во 2024 година. Овие мерки ќе помогнат да се решат разликите помеѓу резултатите од образованието и потребите на пазарот на трудот. Овие мерки ќе придонесат за подобрување на состојбата на пазарот на трудот, бидејќи директно ќе ја таргетираат неусогласеноста на пазарот на трудот и транзицијата од училиште на работа.

Дополнително, преку Реформската агенда, земјата ќе примени нови поефикасни и порационализирани методологии за финансирање во СОО (VET) и основно образование, притоа усогласувајќи се со Стандардите и насоките за обезбедување квалитет во Европската област на високото образование (ESG) 2015 година.

Реформската агенда ќе придонесе за дигитална трансформација на образованието во

Северна Македонија, што ќе резултира со подобрени дигитални вештини низ целата земја со ревидирање на наставните програми за средните училишта кои ја интегрираат Европската рамка за дигитални компетенции и со континуирана обука на наставниците за дигитални и зелени вештини. Реформската агенда, исто така, ќе обезбеди основните училишта да бидат опремени со пристап до интернет и ИТ-алатки и да дејствуваат како „паметни“ во нивните интеракции со учениците и родителите.

1.1.8 Родова еднаквост

Реформската агенда придонесува за родовата еднаквост како меѓусекторски приоритет, во согласност со начелата и целите утврдени со Родовиот акциски план III (ГАП III). Покрај тоа, тој има за цел дополнително да ги интензивира напорите преземени од властите за родова еднаквост во Северна Македонија, врз основа на актуелната национална стратегија за родова еднаквост и нејзиниот соодветен акциски план за 2023-2024 година, во согласност со релевантното национално законодавство. Во својот годишен извештај за Северна Македонија за 2023 година, Комисијата утврди дека е постигнат напредок во унапредувањето на родовата еднаквост во земјата, особено со донесените измени на Кривичниот законик, кои ги регулираат кривичните дела на родово базирано насилство, вклучително и демнење и злосторства од омраза врз основа на пол. идентитетски и родови разлики. Потребни се понатамошни напори во вклучувањето на родовата еднаквост во Северна Македонија, вклучително и донесувањето на Законот за родова еднаквост.

Во обид да се усвои родова перспектива во различни области од реформските планови и во различни чекори, Реформската агенда за Северна Македонија предвидува индикатори поделени по пол, особено во областа на човечкиот капитал. Поточно, Реформската агенда се стреми да обезбеди правична застапеност на женските учеснички во обуките, програмите за стручно образование и обука, неформалното и информалното учење преку поставување цели за постигнување на значително женско учество.

Поконкретно за насочениот пристап на Реформската агенда, според реформата 3.1.2, Северна Македонија се очекува да развие 16 програми за валидација на неформалното и информалното учење до јуни 2027 година, од кои две ќе бидат за жени (едната ќе биде фокусирана на женското претприемништво).

Конечно, Северна Македонија ќе ги мери постигнувањата на реформите со расчленување на податоците по пол.

1.1.9 Индикативни инвестиции во рамките на Инвестициската рамка за Западен Балкан

Комисиите го земаат предвид списокот на индикативни инвестициски проекти предвидени за можно кофинансирање преку Инструментот. За да имаат корист од моќта на финансиската поддршка на Унијата и да привлечат дополнителни инвестиции, инфраструктурните инвестиции кои ги поддржуваат реформските агенди ќе се спроведуваат преку Инвестициската рамка за Западен Балкан (ИРЗБ) (WBIF) по

позитивното мислење на нејзиниот Оперативен одбор.

Од таа причина, Северна Македонија ќе мора да поднесе детални барања како одговор на посветените повици за предлози за инвестиции до Комисијата кои ќе бидат оценети за нивната зрелост, релевантност и подобност за кофинансирање во рамките на Инструментот за реформи и раст, вклучително и усогласеноста со нејзиниот член 4(7) од Регулативата која ја исклучува поддршката за мерки кои се некомпатибилни со Планот за енергија и клима на Северна Македонија, со национално определениот придонес според Парискиот договор, кои промовираат инвестиции во фосилни горива или кои предизвикуваат значителни негативни ефекти врз животната средина, климата или биолошката разновидност.

При разгледување на Северна Македонија пред евентуално да ги достави своите конечни предлози до ИПЗБ (WBIF), Комисијата, исто така, потсетува на обврската од член 19(4) од Регулативата дека најмалку 37 % од неповратната финансиска поддршка канализирана преку ИПЗБ (WBIF) се однесува на климата.

Преку својот индикативен список на инвестиции во ИПЗБ (WBIF), Реформската агенда е во согласност со критериумите за подобност на ИПЗБ (WBIF) и е во согласност со основните приоритети идентификувани во политиките на ЕУ поврзани со инвестициски проекти, како што се Економскиот и инвестицискиот план за Западен Балкан, Зелената агенда, Агендата за Западен Балкан за истражување, иновации, образование, култура, млади и спорт. Индикативниот инвестициски список беше донесен од Владата, по ревизијата на Единствениот секторски проектен список, кој беше во два преклопени а) да ги ажурира информациите на проектниот список и б) да помогне во дизајнирањето на индикативниот список на инвестиции за ИПР (RGF). Инвестициите имаат тенденција внимателно да ги следат предвидените реформи во дадените сектори, каде што гледаме планови за подобрување на транспортната мрежа на коридорите X и VIII, и железничката и патната мрежа, обезбедувајќи ефикасна поврзаност на теренот, притоа спроведувајќи ги неопходните меки мерки на ИТС (ITS). Спроведувањето на климатските и енергетските политики е истакнат елемент во Реформската агенда, а тоа јасно се покажува со видот на наведените инвестициски проекти и потребата за подобрување на преносните мрежи, за инвестирање во зелена и паметна мрежа и технологии за складирање батерии кои ќе обезбедат транзицијата кон зелена енергија. Инвестициите за енергетска ефикасност се доминантни во неколку области на реформската политика, вклучително и човечкиот капитал. Во рамките на портфолиото за дигитализација, најважниот проект ќе биде воспоставувањето на широкопојасна мрежа и инфраструктура што го поставува тонот за сите реформи и меки мерки.

Временската рамка за спроведување на овие проекти се протега од 2024 до 2032 година, што ја одразува нивната сложеност и потребната обемна подготовка. Треба да се напомене дека приложениот список е индикативен, а повеќето од формулациите на повеќето предлози за инвестициски проекти сè уште не го достигнале посакуваното ниво на зрелост. Ќе бидат потребни значителни напори за созревање на инвестициските проекти за да се обезбеди потребната техничка и инфраструктурна поддршка на терен за нивна реализација.

Во однос на комплементарноста на другите извори на финансирање, од август 2024 година, тендерот за коридор VIII, делница 3 кон границата со Бугарија (Крива Паланка – Деве Баир) е во фаза на оценување. Овој дел достигна целосно финансиско затворање во рамките на ИПА и ИРЗБ (WBIF), вклучително и заеми од ЕИБ и ЕБОР, и затоа не е вклучен во индикативниот инвестициски список за да се избегне дупло финансирање. Во меѓувреме, делниците 1 и 2 од коридорот VIII (Куманово – Бељаковце – Крива Паланка), од источната страна, се во реализација.

1.2 Процена на реформите и инвестициите и поврзаните квалитативни и квантитативни чекори

Реформите во областа на политиките **Добро управување, Реформи во јавната администрација (РЈА) (PAR) и Управување со јавните финансии УЈФ (RFM)** се оценети како амбициозни и соодветни за да му служат на опсегот на новиот План за раст и во согласност со постојните европски стратегии и политики.

Клучните структурни реформи и придружните чекори предложени во делот „Управување“ од Реформската агенда ги одразуваат главните приоритети во областа на УЈФ (RFM) и РЈА (PAR) и се фундаментални за понатамошен напредок во спроведувањето на реформите во овие области. Идентификуваните мерки може да се сметаат за соодветни и амбициозни, како и доволно значајни и јасно формулирани со цел да се овозможи ослободување на средства доколку се успешно исполнети.

Во областа на УЈФ (RFM), Реформската агенда се фокусира на три клучни приоритети, имено, зајакнување на јавната внатрешна финансиска контрола; зајакнување на системот за јавни набавки; и обезбедување на целосно спроведување на Законот за буџетите, вклучително и планираните реформски мерки во областа на управувањето со јавните инвестиции. Конкретно, Реформската агенда предвидува донесување до декември 2024 година и целосно спроведување до декември 2027 година на долго одложениот Закон за јавна внатрешна финансиска контрола, кој има намера да ја зајакне менаџерската одговорност, институционалниот капацитет на единиците за внатрешна ревизија и да придонесе за стабилно финансиско управување. Во делот на јавните набавки конкуренцијата останува ограничена, а чести се неправилностите и случаите на корупција. Реформската агенда се справува со овие предизвици со тоа што се обврзува да ја намали употребата на аукции на тендерите и да ја зголеми употребата на системот за е-пазар и критериумите за доделување МЕАТ (следење, оценка, процена, постапка). Законот за буџетите, кој обезбедува правна основа за неколку клучни реформи за управување со јавните финансии, беше донесен во септември 2022 година. Реформската агенда се фокусира на неговото спроведување, а особено на донесување на најмалку 17 подзаконски акти предвидени во Законот и последователно целосно спроведување на голем број конкретни реформи предвидени во Законот.

Во областа на РЈА (PAR), Реформската агенда се фокусира на две фундаментални

реформи, имено, реформа на реорганизација и реформа на државните служби. Донесувањето на Законот за организација и работа на органите на државната управа и усогласувањето на 65 секторски закони со новиот Закон се предуслов за натамошното спроведување на реформата за реорганизација. Завршувањето на реформата треба да резултира со рационализирана институционална рамка со јасни мандати и без преклопување на надлежностите; подобрена ефикасност на администрацијата; и разјаснети линии на одговорност и известување.

Реформата на државните служби опфаќа неколку тесно поврзани реформски иницијативи, имено: елаборирање на сеопфатна политика за задржување дизајнирана да ја направи јавната администрација поатрактивен работодавач; обезбедување дека вработувањата, унапредувањата и отпуштањата се засноваат на заслуги; усогласување на системот за класификација на работните места со цел да се обезбеди дека оцената и платата одговараат на нивото на одговорност; и воспоставување единствен систем на плати за сите вработени во јавниот сектор. Овие реформи заедно имаат намера да го подобрат управувањето со човечките ресурси, да го намалат обртот, да го направат системот поправеден и потранспарентен и да ја зголемат довербата во јавната администрација.

Предложените квантитативни и квалитативни чекори, заедно со нивните дефинирани услови за плаќање во областа на политиката **Фундаментални вредности/Владеење на правото**, вклучително и борбата против корупцијата и организираниот криминал, се оценети како соодветни и амбициозни, добро усогласени со целокупниот процес на проширување и приоритетите во поглавјата 23 и 24.

Мерката за измена на изборното законодавство во согласност со препораките на ОБСЕ/ОДИХР и Венецијанската комисија до јуни 2025 година се оценува како неопходен и конструктивен чекор кон подобрување на изборниот интегритет.

Со цел да се зајакне ефикасноста, транспарентноста, отчетноста и функционирањето на правосудството, предложените мерки се од клучно значење. Тие вклучуваат ревидирање на процесите на регрутирање, селекција, именување, оценување, унапредување, трансфер и разрешување на судии и обвинители, поддржани со донесување на новиот Закон за јавно обвинителство и новиот Закон за Советот за јавни обвинители во согласност со стандардите на ЕУ и препораките на Венецијанската комисија; измени на Законот за регулирање на платите на судиите и обвинителите; соодветно финансирање на судскиот сектор. Понатаму, целосната операционализација на автоматизираниот систем за управување со предмети до 2026 година, ќе го елиминира рачното доделување предмети, и следењето на метриката на перформансите, како што се зголемената стапка на решени предмети и намаленото време на распоредување до 2027 година, се смета за клучен напредок. Дополнително, од клучно значење е консолидирањето на функционирањето на независен Судски совет преку донесување на нов закон, во согласност со препораките за рецензија од ТАИЕКС (ТАИЕХ) и мислењето на Венецијанската комисија. Комисијата смета дека судиите и обвинителите мора да ги добијат сите гаранции за правично судење и право да ја оспорат одлуката во согласност со стандардот на ЕУ, потврден до декември 2025 година. Овој став ја нагласува важноста на судската независност и одговорност.

Реформите во областа на спречувањето на корупцијата и условите за плаќање се соодветни и амбициозни, бидејќи имаат за цел да го поддржат континуираниот напредок

во истрагите, гонењето и конечните пресуди, вклучително и конфискациите, и да се справат со главните законодавни и регулаторни тесни грла преку ревизија и усогласување со европски стандарди. Во овој поглед, важен чекор се однесува на донесување на нов Кривичен законик и нов Закон за кривична постапка до декември 2025 година, во согласност со правото на ЕУ и европските стандарди, а тој ќе вклучува во однос на дефиницијата за злоупотреба на функциите, застареност и санкционирање дефиниција за злоупотреба на функции, со доволно долги рокови на застареност и ефективно, пропорционално и одвраќачко санкционирање. Предвидените резултати, исто така, вклучуваат дополнителни ресурси доделени на Основното јавното обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција, особено специјализирани обвинители, финансиски експерти и дигитални форензичари.

Реформите во областа на борбата против организираниот криминал се амбициозни и реални и промовираат натамошно подобрување на ова се со воведување целен пристап во борбата против сериозниот и организираниот криминал, со конкретен акциски план и стратегија што ќе доведе до подобрување на евиденција на истраги, гонење, правосилни пресуди, заплена и конечни конфискации во случаи на организиран криминал, вклучително и во случаи на организиран криминал на високо ниво. Посебно внимание ќе се посвети на зајакнување на капацитетите во однос на враќањето на средствата и управувањето со средствата. Затоа, земјата ќе формира до декември 2027 година целосно оперативна Канцеларијата за поврат на имот задолжена за идентификација и следење на криминалните средства, во согласност со правото на ЕУ.

Делот за **енергетика/зелена транзиција** од Реформската агенда на Северна Македонија е дизајниран да ги адресира пазарните реформи, декарбонизацијата, обновливите извори на енергија, првите чекори кон донесување на ETS и енергетската ефикасност, релевантните реформи во контекст на интеграцијата на енергетскиот пазар на Северна Македонија со ЕУ и другите земји од Западен Балкан. Реформите се амбициозни со оглед на предвидениот временски рок и се чекор напред од досегашното спроведување. Во врска со реформите на пазарот, намерата е да се спроведе патокантот за интеграција на електрична енергија во согласност со посветеноста на земјата кон законски обврзувачките рокови од Договорот за енергетска заедница, приклучувајќи се на пазарот ден однапред со ЕУ и намалување на количината на електрична енергија што ја продава ЕСМ на универзалниот добавувач по регулирана цена. Фокусот на декарбонизација е ставен на преквалификација и повторно вработување на работна сила на ЕСМ во сегашните електрани на јаглен во Битола и Кичево и спроведување на Патокантот за праведна транзиција. Инвестициите во обновливите извори на енергија ќе бидат поддржани од Реформската агенда преку условеност поврзана со понатамошни инвестиции во соларна и ветерна енергија, придонесувајќи за целите во енергетскиот микс предвидени во обврските на МК. Целосното спроведување на следење, преглед, верификација и акредитација е предвидено во согласност со барањата на Енергетската заедница. Ќе се преземат мерки за енергетска ефикасност, особено издавање на сертификат за енергетски перформанси во згради, реновирање на згради на централната власт и поставување на индивидуално мерење во нови згради за централно греење.

Реформите и соодветните чекори предложени во делот за **Дигитална трансформација**

од Реформската агенда на Северна Македонија се амбициозни во служба на опсегот на новиот План за раст и во согласност со постојните европски стратегии и политики. Реформската агенда предвидува воспоставување рамка за киберотпорност преку одредени чекори како што се донесување и спроведување на законодавната рамка за кибербезбедност која е целосно усогласена со политиката за кибербезбедноста на ЕУ и операционализација на целосно екипиран надлежен орган задолжен за спроведување на NIS 2 Директивата. Реформската агенда предвидува дека националните и владините компјутерски тимови за одговор при итни случаи ќе бидат оперативни со што дополнително ќе се зајакнат националните киберкапацитети. Реформската агенда планира да воспостави безбедна дигитална инфраструктурна мрежа преку обезбедување на усогласеност на земјата со алатката за кибербезбедност 5G и Законот за Гигабит инфраструктура со донесување на нов Закон за електронски комуникации усогласен со правото на ЕУ и со воведување на 5G-мрежата и услугите според националната широкопојасна стратегија.

Реформската агенда има за цел да обезбеди еластичен безбедносен систем на јавната администрација преку процена на изводливоста за развој на централизирана владина дигитална инфраструктура и безбеден центар за податоци и центар за складирање податоци во облак со воспоставени резервни системи за опоравување од катастрофи. Нивото на амбиција се зголемува со предвиденото спроведување на Паричник за дигитален идентитет и планот за земјата да се приклучи на списокот на доверливи трети земји на ЕУ за валидација на електронските потписи како напредни електронски во ЕУ со тоа што ќе има достапни доверителски услуги и подготвеност да се започне со издавање квалификувани сертификати. За ова е потребно да се донесе нов Закон за Закон за електронски документи, електронска идентификација и доверителски услуги. Дигиталниот дел од Реформската агенда, исто така, ќе ја зајакне регионалната соработка бидејќи предвидува потпишување и спроведување на Договорот за меѓусебно признавање (MRA) на доверливи услуги со други земји од Западен Балкан. Конечно, Реформската агенда има за цел да ја зголеми понудата на е-јавни услуги за најмалку 50 %, да ги поедностави административните и електронските постапки преку подобрување на размената на податоци помеѓу институциите, обезбедувањето документи *по службена должност* и со ограничување на бројот на барања за секоја услуга. Генерално, дигиталниот дел од Реформската агенда е дизајниран да ја подобри дигиталната средина и да ги подобри административните капацитети и ефикасноста во Северна Македонија. Дигиталните реформи, исто така, ќе ја подобрат прекуграничната соработка преку учество во Балканскиот паричник за дигитален идентитет и спроведување на Договорот за меѓусебно признавање (MRA) на доверливи услуги со други земји од Западен Балкан.

Реформите и соодветните чекори предложени во делот **Човечки капитал** од Реформската агенда на Северна Македонија се амбициозни и соодветни во служба на опсегот на новиот План за раст и во согласност со плановите на Министерството за образование. Реформската агенда предвидува зајакнување на образовниот систем за справување со неусогласеноста на вештините со ревидирање на наставните програми, во СОО (VET) и основно образование со фокус на дигиталните вештини и зголемување на бројот на студенти и приватни компании вклучени во СОО (VET). Ова ќе се постигне со формирање

дополнителни центри за стручно образование и обука низ земјата и развивање на програми за валидација на формалните и неформалните учења. Наставниците ќе бидат обучени за дигитални и зелени вештини, така што ревидираните наставни програми за средни училишта ќе можат да ја интегрираат Рамката за дигитални компетенции. Училиштата ќе бидат опремени со ИТ-инфраструктура, интернет и интерактивност преку интернет, додека Реформската агенда, исто така, гарантира дека скоро секое училиште во Северна Македонија ќе има најмалку еден квалификуван професионалец за насочување во кариерата. Рационализацијата на училишната мрежа ќе биде придружена со спроведување на нова формула која ќе обезбеди соодветно финансирање за основното и средното образование.

Во однос на ранливите групи, Реформската агенда ќе придонесе за уживање на правата на лицата кои припаѓаат на малцинствата, бидејќи властите ќе треба да обезбедат еднакви можности и да известуваат за разделени податоци. Фокусот е даден и во високото образование, бидејќи високообразовните институции ќе работат на целосна усогласеност со Стандардите и насоките за обезбедување квалитет во Европската област на високото образование (ESG) 2015 година, со што ќе се воспостават целосно функционални системи за обезбедување квалитет. Свкупно, делот на човечкиот капитал од Реформската агенда има за цел да го рационализира и модернизира националниот образовен систем, со што дополнително ќе ја зголеми обемот и квалитетот на работната сила во Северна Македонија. Со зајакнување на пристапот до можности за обука на возрасни и подобро искористување на знаењето на инвеститорите и бизнисите, Северна Македонија би можела значително да ги зајакне вештините на возрасните и претпријатијата.

Во однос на областа на политиките **Деловно опкружување**, предложените квантитативни и квалитативни чекори, заедно со нивните специфицирани услови за плаќање, се сметаат за соодветни и амбициозни и јасно формулирани за опсегот на Реформската агенда. Клучната реформа се однесува на неформалната економија преку зголемување на квалитетот и квантитетот на инспекции. Предвидените резултати вклучуваат намалување на неформалната економија на 26 % од БДП и значително намалување на неформалната вработеност за 40 % до 2027 година. Овие мерки се тесно поврзани со промовирање на формалноста преку подобрување на леснотијата на водење бизнис, што спаѓа во пошироката цел за поттикнување на растот на МСП. Меѓу предложените чекори, неколку се справуваат со парафискалните давачки, како што се оптимизирање на 28 давачки според процената поддржана од ЕУ, создавање парафискален дигитален регистар на давачки и воспоставување централизирана методологија за контрола на повеќе органи кои наметнуваат давачки без надзор. Следува уште една предложена мерка за намалување на бројот на фази, време на постапката и потребната документација за половина за најмалку 50 од 100-те релевантни административни постапки идентификувани при деловно работење. За ублажување на стечајот, и во согласност со најдобрите практики на ЕУ, ќе се воспостави систем за рано предупредување за загрозените компании и ќе се обезбеди исплата на неподмирените побарувања на вработените од загрозените работодавци.

Друг клучен аспект за поттикнување на растот на МСП е пристапот до финансии. Предложените чекори кои ќе го подобрат пристапот се измена на законите за вклучување

на нематеријалните средства како обезбедување на заемот, проширување на шемите за државна гаранција и законодавство што треба да се измени за да се направи лизингот попривлечен за бизнисите. Овие подобрувања се многу потребни бидејќи МСП се борат да добијат пристап поради барањата за обезбедување, шемите за кредитна гаранција се недоволно искористени и постои потенцијал за зголемено прифаќање на лизинг. Клучна цел во оваа област е да се направи државната помош поефикасна и потранспарентна. Ова ќе биде поддржано со обезбедување на самоодржливост и независност на Комисијата за заштита на конкуренцијата. Од неа се бара да покрие 100 % од своите трошоци до 2027 година преку стекнување на сопствени ресурси за финансирање на нејзините активности, спроведување истраги *по службена должност* и постепено укинување на шемите што не се усогласени со правото на ЕУ за државна помош.

Реформите во транспортот ќе бидат подобрени со распоредување на електронски товарни и интелегентни транспортни системи, со резултати што ќе доведат до усогласување со правилата на ЕУ за електронски информации за товарот и чекори кон спроведување на услуги за сообраќајни информации усогласени со ЕУ, што ќе го подобри трговскиот тек во регионот и со ЕУ. Конкретно, со спроведување на е-царина, може да дојде до намалување на времето во транзит, како и подобрување на постапките за контрола на извозот и увозот (намалување на времето, зголемување на декларации за дигитализирани постапки). Распоредувањето на ITS (интелигентен транспортен систем за патни и железници) и распоредување на е-товар ќе доведе до намалено време на патување и несреќи, со што ќе се зајакне безбедноста на патниците.

Мерките за државните претпријатија се однесуваат на формирањето на регистар на ПДС (SOEs) за целите на транспарентност и подобар увид. Дополнителните мерки имаат за цел да ги подобрат постапките за управување со ПДС (SOEs) и транспарентноста и ќе бидат воспоставени со поврзување на компензацијата на раководството со финансиските перформанси и управувањето со ризикот, како и со објавување на извештаи за фискален ризик. Една од најамбициозните мерки во планот за реструктурирање се однесува на ПДС (SOEs) со долготрајни финансиски тешкотии. Ова ќе биде клучен чекор во пресврт на нивните предизвикувачки финансиски ситуации и нивно враќање на одржлив пат. Ова се однесува на АД Пошта и реструктурирањето на државниот железнички оператор и управител на инфраструктура. Оттука, се разгледуваат три ПДС (SOEs), при што двете од железничкиот сектор се меѓу најзадолжените во земјата. Планот за реструктурирање ќе се однесува на прашањата за солвентност и долг, продолжувајќи по 2027 година доколку е потребно. Еден клучен фокус на планот е справувањето со оперативните трошоци, што е идентификувано како остварлива цел. До 2027 година, амбициозната цел е двете железнички претпријатија во државна сопственост да постигнат нула-загуби во оперативните трошоци, што значи дека нивните приходи конечно ќе ги покријат оперативните трошоци. Предложениот индикатор не ги попречува капиталните расходи (инвестициите). Овие планови и предвидената цел за 2027 година имаат за цел да ја вратат конкурентноста на претпријатијата во државна сопственост со намалување на непотребните трошоци преку поголема добивка од ефикасност, подобра наплата на приходите, заедно со подобрени инвестициски стратегии. Ова ќе овозможи да се зајакне нивната одржливост и да се намали нивната економска зависност од националната

буџетска поддршка. Плановите ќе бидат формулирани со вклучување на меѓународни партнери за развој. Како комплементарност на финансискиот аспект, за 2027 година се предвидени јасни целни индикатори за превезените стоки и патници.

Генерално, Реформската агенда на Северна Македонија има високо ниво на амбиција. Условите за плаќање предложени од земјата се сметаат за соодветни и амбициозни, како и доволно значајни и јасно формулирани за да се овозможи соодветно ослободување на средствата во случај на нивно исполнување.

Дел 2: Процена на хоризонталните аспекти

2.1 Комплементарност со ИПА III

Билатералната поддршка од ИПА III за 2021-2024 година е програмирана и посветена (301,5 милиони евра) и е во голема мера договорена и целосно спроведена. Комисијата признава дека при дизајнирањето на нејзината реформска агенда, Северна Македонија се погрижила предложените мерки да се комплементарни, што значи дека тие не ги дуплираат постојните напори, тие се дополнителни и се кохерентни во нивниот политички пристап кон поддршката од ИПА III, во согласност со начелата наведени во член 4.3 од Инструментот.

Оваа комплементарност е особено очигледна во областите на политиката како што се Фундаменталните вредности (особено на активностите на ИПА III како што се *ЕУ за владеење на правото, ЕУ против организираните криминали, за поддршка на трговијата*), реформите во јавната администрација (*ЕУ за модерна јавна администрација*), енергијата (*ЕУ за еколошки стандарди и чист воздух*), човечки капитал (*ЕУ за подобро здравје, социјална заштита и родова еднаквост*), развој на приватниот сектор (*ЕУ за економска кохезија*). Јасен приказ на синергијата е очигледен со мерката на Реформската агенда за спроведување на Директивите за енергетска ефикасност, која е комплементарна на претходната помош од ИПА фокусирана на обезбедување правни и политички насоки за измена и донесување на националното секундарно законодавство за целосно транспонирање на Директивата за енергетска ефикасност 2018/ 2002/ЕУ и воведување цели за енергетска ефикасност. Елементот на институционално зајакнување што им се обезбедува на релевантните институции со оваа помош од ИПА, ќе овозможи пофокусирано спроведување на чекорите предвидени во Реформската агенда директно поврзани со енергетската ефикасност и исполнувањето на поставените цели.

Дополнително, предложениот список на инвестиции во Реформската агенда ги има предвид познатите стратешки инвестиции во земјата и надополнува неколку инвестициски грантови од ИПА III веќе канализирани преку Инвестициската рамка за Западен Балкан ИРЗБ (WBIF), предводници на Европската инвестициска програма (ЕИП), како што се *Рехабилитација и реконструкција на мостови долж главниот железнички коридор X и Рехабилитација на сегашните 3 автопатски делници долж раскрсницата на коридор VIII и коридор X (Скопје – Петровец; Скопје – Миладиновци и Миладиновци – Петровец)*.

Во однос на програмирањето на преостанатата поддршка од ИПА III во годините 2025-27, опишаниот систем од корисникот е доволен за да се обезбеди целосна комплементарност

и дополнителност на поддршката од ИПА III. Избегнувањето на какво било преклопување со мерките предвидени во Реформската агенда на Северна Македонија е во надлежност на Националниот координатор за ИПА НИПАК (NIPAC), кој е и национален координатор за помош, задолжен за следење на помошта од ЕУ, вклучително и средствата доделени на ИРЗБ (WBIF), како и целата странска помош во земјата во тесна координација со постојните структури во ресорните министерства.

НИПАК (NIPAC) се обврзува на понатамошна контрола за комплементарност, кохерентност и избегнување на дуплирање во фазата на програмирање на ИПА во преостанатите години. За време на фазата на спроведување на ИПА, усвоен е структуриран пристап за да се избегне ризикот од двојно финансирање на основа од проект по проект. Ова вклучува приспособен список за проверка за процена на таквите ризици, кој содржи критериуми како што е бројот на случаи на неправилности кои се веќе регистрирани за даден корисник, оценување на ризикот од низок до висок и бара од сите корисници на финансираните операции и главните проекти (грантови и заеми подеднакво) да обезбедат, најмалку еднаш годишно, во зависност од степенот на ризик, потврда дека не се побарани или примени други средства за финансирање на истите или дел од истите операции. Овој процес ќе продолжи во текот на целото времетраење на реализацијата на Инструментот.

Слично на тоа, НИПАК (NIPAC) ќе проверува со страните вклучени во спроведувањето на мерките на Реформската агенда за да се избегне какво било дуплирање, со што ќе ја прошири својата надлежност во следењето на помошта од ЕУ за новиот Инструмент. И на крај, значителните напори за обезбедување координација на донаторите со другите развојни партнери ќе обезбедат комплементарност на теренот.

За идното програмирање на ИПА, веќе се планира да се зајакне УЈФ (PFM) преку активности насочени кон спроведување на Програмата за реформи на УЈФ (PFM) 2024-2027 година со цел да се засили спроведувањето на Законот за буџетите со фискални правила; подобрување на ИТ-капацитетот за целите на УЈФ (PFM); подобрување на среднорочните буџетски и фискални рамки и управувањето со јавните инвестиции зајакнување на јавната внатрешна финансиска контрола и системот за надворешна ревизија; и подобрување на конкуренцијата и Најдобра вредност за парите во јавните набавки.

За време на подготовката и преговорите за реформските агенди, Комисијата систематски го решаваше прашањето за потенцијално двојно финансирање, со проверка на предложените чекори и реформи во однос на веќе обезбедената финансиска поддршка или во фаза на нови програми во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА) и против активностите финансирани од други партнери во регионот. Комисијата ќе продолжи да ја следи комплементарноста на двата финансиски инструменти, исто така, за време на спроведувањето на средствата за реформи и раст.

2.2 Следење, известување и оцена

Аранжманите предложени во Реформската агенда се соодветни за да се обезбеди ефективно спроведување, следење и известување за договорените реформи и поврзаните чекори.

Северна Македонија се обврзува да воспостави систем за следење и известување за спроведувањето на Реформската агенда. Северна Македонија ќе обезбедува редовни информации, врз основа на барањата на Комисијата поврзани со известувањето за постигнувањата, напредокот во исполнувањето на реформските цели, системот за внатрешна контрола, спроведувањето на буџетот и инвестициите на ИРЗБ (WBIF). Земјата ќе воведи аранжмани за да обезбеди извештаи за следење на полугодишна основа пред да поднесе барање за плаќање.

Мора да има системски и меѓуинституционални аранжмани кои може да се проценат во оваа фаза. Концептот мора да ги земе предвид нивните постоечки капацитети за стратешко планирање, следење и оценка, како и механизмите за надзор за спроведување на реформите. Исто така, треба да го специфицира бројот на вклучениот персонал и дали се воспоставени соодветни комуникациски линии. Надлежните мора да разјаснат дали ќе се формираат структури за следење. Владата прави врска со Рамката за оценка на успешност (ПАФ) (PAF) воспоставена за следење на достигнувањата на ИПА-секторот. Сепак, формирање на Комитет за следење според логиката на ИПА не е потребно со Планот за раст и Реформската агенда.

Во однос на веродостојноста на податоците за известување дадени со изјавата за уверување, Комисијата ќе изврши преглед на системот најдоцна до 2025 година и кога е потребно во текот на целото времетраење на Инструментот. Координаторот на ИПП (RGF) ќе биде потпомогнат и советуван од внатрешниот ревизор при прегледот на содржината на предвидениот редовен извештај за спроведување и доставените информации, вклучително и извршувањето на проверките на лице место. Во рамките на подготовката на полугодишниот извештај, внатрешните ревизори би му помагале на Координаторот во подготовката на Изјавата за уверување со која се потврдува дека податоците во извештајот се точни, проверени, веродостојни и точно го одразуваат нивото на постигнатото на наведените чекори и дека воспоставениот систем за внатрешна контрола и преземените мерки за негово подобрување ја потврдуваат неговата содржина.

Почетните вредности и изворите за верификација за сите реформи и нивните поединечни чекори, дадени од корисникот во Анекс 1 кон Реформската агенда, претставуваат клучни елементи во процесот на следење, известување и оценка. Иако се обезбедени соодветни информации за поголемиот дел од реформските чекори, некои од предложените извори за верификација и основни линии во овој момент или не се доволно сеопфатни или не се целосно соодветни за да се искористат за да се оцени дали чекорот е постигнат во целост. Во такви случаи, од Северна Македонија ќе се бара да и претстави на Комисијата и да се договори за дополнителни извори за верификација или основни информации до 31 октомври 2024 година.

Освен соодветните организациски структури на контролниот систем, за успешно и навремено спроведување на Реформската агенда ќе биде потребно и распоредување на соодветни надлежности и човечки ресурси.

2.3 Системи за контрола и ревизија

Во својата реформска агенда, Северна Македонија ја опишува својата правна рамка и системи поврзани со јавната внатрешна финансиска контрола ЈВФК (PIFC), надворешната

ревизија и структурите против измами за заштита на финансиските интереси на ЕУ. Системот на јавна внатрешна финансиска контрола е воспоставен во согласност со Законот за јавна внатрешна финансиска контрола, кој ги опфаќа и финансиското управување и контролата и внатрешната ревизија. Централната единица за хармонизација ЦЕХ (СНУ) во Министерството за финансии обезбедува усогласување на пристапите и го надгледува спроведувањето на заедничките стандарди низ јавната администрација. Таа, исто така, издава годишни извештаи за владата, која донесува заклучоци за натамошно унапредување на системите за внатрешна контрола и ревизија. Националното законодавство обезбедува независност на Државниот завод за ревизија, која спроведува ревизии во согласност со меѓународните стандарди, но се соочува со проблеми со капацитетот. Националното законодавство против измама е во голема мера усогласено со Директивата 2017/1371 на ЕУ за борба против измамите за финансиските интереси на Унијата преку кривично право, но институционалните капацитети бараат дополнително зајакнување.

Иако правната рамка за внатрешна контрола е нашироко усогласена со меѓународните стандарди, спроведувањето треба дополнително да се зајакне. Капацитетите за внатрешна контрола, а особено внатрешната ревизија треба да се зајакнат во сите инволвирани институции за контролни системи. Доцнењето на донесувањето на клучните закони што ги поддржуваат овие реформи претставуваат предизвик и Северна Македонија сега треба да ги турка овие реформи напред.

Новиот Закон за ЈВФК (PIFC) е во собраниска постапка повеќе од три години. Донесувањето на оваа засилено законодавство до декември 2024 година е планирано во Реформската агенда и ќе обезбеди основа за решавање на клучните отворени прашања за внатрешна контрола и ревизија, вклучително и подобрување на управувачката одговорност во јавниот сектор.

Реформската агенда, исто така, вклучува понатамошен развој на системите за управување со јавни инвестиции, кои ќе треба дополнително да се развијат, вклучително и систем за консолидирање на информациите и следење на ризиците поврзани со спроведувањето на проектите. Владата планира да донесе Указ за управување со јавни инвестиции со кој ќе се регулира целокупното управување со проектен циклус. Исто така, Реформската агенда предвидува спроведување на Интегриран информациски систем за управување со финансии (ИФМИС) (IFMIS) како клучен за зајакнување на внатрешните контроли. Реформската агенда дополнително предвидува дека треба да се зголеми бројот на финансиски инспектори.

Додека корупцијата сè уште претставува голем ризик во Северна Македонија, мерките за ублажување се преземаат од Владата и независните органи на правдата и владеешето на правото. Мрежата за координација на службата за борба против измами (АФКОС) (AFCOS), столбот на системот за заштита на финансиските интереси на ЕУ во Северна Македонија, е оперативна, но ќе бара дополнително зајакната. Дополнително, институциите што управуваат со фондовите на ЕУ спроведуваат систем за финансиско управување и контрола акредитиран од Комисијата, кој е под лупа на Ревизорското тело за фондовите на ЕУ и услугите на Комисијата. Стратегијата за транспарентност на

Владата на Република Северна Македонија 2023-2026 година беше донесена во декември 2023 година.

Реформската агенда ги вклучи реформите поврзани со поглавје 32 за внатрешна контрола и ревизија со донесувањето на новиот Закон за јавна внатрешна финансиска контрола до декември 2024 година и подзаконските акти на Законот за буџетите што треба да се донесе потоа. Со оглед на тоа што законот ги опфаќа буџетските корисници на јавниот сектор и бара дополнителни методолошки насоки и поддршка, целосното спроведување е предвидено до 2027 година. Реформската агенда, исто така, наведува различни реформски чекори насочени кон борба против корупцијата, при што спроведувањето на некои реформски чекори во оваа област ќе биде финализирано од декември 2025 година.

Поддршката од ИПА за зајакнување на функциите за планирање, извршување и внатрешна контрола на буџетот неодамна заврши. Тековната поддршка на реформата за управување со јавните финансии се однесува на развојот на внатрешната контрола преку развојот на владиниот информациски систем за управување со финансии. Претстојната ИПА-поддршка на Програмата за реформа во управувањето со јавните финансии 2024-2027 година ќе обезбеди поддршка и во областа на внатрешната контрола и ревизија, вклучително и надворешната ревизија, и ќе биде приспособена да ги надополни чекорите предвидени во Реформската агенда. Потребите за градење капацитети за заштита на финансиските интереси на ЕУ, исто така, дополнително ќе бидат адресирани.

Комисијата има долгогодишна соработка со Северна Македонија за развој на системите за внатрешна контрола и ревизија и обезбедување заштита на финансиските интереси на Унијата во согласност со меѓународните стандарди, вклучително и со поддршка од фондовите на ЕУ. Во однос на описот, според поглавје 16 од Реформската агенда, на аранжманите според член 13(1)(j) од Регулативата (ЕУ) 2024/1449, како што е надополнето со реформите поддржани од ИПА-фондовите во контекст на преговорите за проширување, Комисијата смета дека потребната стратешка, правна и методолошка рамка е во согласност со барањата од член 14(4)(i) од Регулативата. Комисијата понатаму смета дека воспоставените национални структури за програмирање на помошта, вклучително и проверката *ex ante* на Комисијата, гарантира дека нема двојно финансирање од Инструментот и другите програми на Унијата.

За понатамошно подобрување на системите, Северна Македонија треба да им даде приоритет на реформите поврзани со пристапните преговори поглавје 32 за финансиска контрола во првите години од спроведувањето на Инструментот. Комисијата ќе го поддржи овој процес со преземање системски преглед на функционирањето на внатрешната контрола во контекст на Инструментот најдоцна до 2025 година. Од Северна Македонија ќе се очекува да одговори на препораките преку акциски план. Комисијата редовно ќе ја следи адекватноста на системите за контрола и ревизија како дел од процената на општите услови за плаќања, секој пат кога Северна Македонија ќе поднесе барање за ослободување на средствата, вклучително и навременото спроведување на акцискиот план.

Како заклучок, опишаните системи заедно со предложените реформи и дополнителни мерки во рамките на ИПА може да се сметаат за соодветни за да се обезбеди заштита на финансиските интереси на Унијата во согласност со член 23(1) од Регулативата (ЕУ)

2.4 Процес на консултации

Северна Македонија укажува дека за да се обезбеди инклузивност, Нацрт-реформската агенда е консултирана како што се бара со сите национални релевантни чинители, вклучително граѓанското општество, академската заедница, стопанските комори и (поранешната) опозиција. Во контекст на координација со надворешните чинители, Комисијата во неколку наврати ги презентираше Планот за раст и Реформската агенда пред земјите членки на ЕУ, МФИ, агенциите на ОН, земјите кои не се членки и другите развојни партнери присутни во земјата, вклучително и презентација на целокупните цели на политиката и потенцијални инвестиции. По одобрувањето на Реформската агенда, националните власти во координација со Комисијата мора да обезбедат комплементарност со тековната странска помош во земјата. Од фундаментално значење е целата финансиска помош генерирана и користена за Северна Македонија значително да придонесе за нејзиниот конвергенциски пат кон пристапувањето во ЕУ и учеството на единствениот пазар на ЕУ пред нејзиното полноправно членство во Унијата.

2.5 План за комуникација и видливост

Комисијата ја покани Северна Македонија да опише преглед на планираната национална комуникациска стратегија која има за цел да обезбеди јавна свест за финансирањето на ЕУ и за тоа како планира да комуницираат за Инструментот за реформи и раст. Поднесенiот преглед ги исполнува минималните барања.

Надвор од овој преглед, Северна Македонија ќе обезбеди целосен план за комуникација и видливост (според член 13, 1(л) од Регулативата (ЕУ) 2024/1449 до 31 октомври 2024 година, за договор со Комисијата. Подготовката на планот мора да биде тесно координирана со Делегацијата на ЕУ/Канцеларијата на ЕУ.

Планот за комуникација и видливост ќе се фокусира на тоа како реформите поврзани со ЕУ ќе и овозможат на Северна Македонија да напредува со интеграциите во ЕУ, на придобивките што реформите и инвестициите ќе ги донесат за граѓаните, на објаснувањето за функционирањето на Инструментот, како и за обезбедување видливост на финансирањето од ЕУ.

Планот за комуникација и видливост треба да биде сеопфатен и да ги опишува целите, синџирот на команда и внатрешната поделба на одговорностите, координацијата со Делегацијата на ЕУ/Канцеларијата на ЕУ и WBIF, клучните пораки, целната публика, каналите за комуникација, планираниот буџет и следењето и оцената.

Од корисникот се бара редовно да известува за спроведувањето на планот за комуникација и видливост како дел од нивното барање до Комисијата за ослободување на средствата.

Овој извештај ќе биде дел од редовните оценки.